

Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen irtisanomisen hyväksymisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että Eduskunta hyväksyisi sen, että Suomi irtisanoo Helsingissä 8 päivänä maaliskuuta 1990 Suomen tasavallan hallituksen ja Puolan tasavallan hallituksen välillä tehdyn sopimuksen yhteistyöstä energiansäästön ja ympäristönsuojelun alalla.

Eduskunta hyväksyi 25 päivänä toukokuuta 1990 eräät sopimuksen määräykset ja tasavallan presidentti hyväksyi sopimuksen 15

päivänä kesäkuuta 1990.

Sopimuksen mukaiset viimeiset hankkeet on toteutettu eikä uusia hankkeita enää esitetty yhteistyön piiriin. Tämän vuoksi ja koska Puola on liittynyt Euroopan unionin jäseneksi, sopimus on käynyt tarpeettomaksi. Näin ollen esitetään että sopimus irtisanotaan.

Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua siitä kun toinen osapuoli on vastaanottanut irtisanomisilmoituksen.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

Eduskunta hyväksyi Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen eräät määräykset 25 päivänä toukokuuta 1990 ja tasavallan presidentti hyväksyi sopimuksen 15 päivänä kesäkuuta 1990. Sopimuksen voimaantuloon liittyvät nootit vaihdettiin 20 päivänä heinäkuuta 1990. Sopimus tuli Suomen osalta voimaan 1 päivänä lokakuuta 1990.

Tasavallan presidentti Mauno Koiviston valtiovierailun aikana Puolassa huhtikuussa 1989 sovittiin Suomen aloitteesta energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyön aloittamisesta maiden välillä. Suomen ja Puolan välinen sopimus yhteistyöstä energiansäästön ja ympäristönsuojelun alalla allekirjoitettiin Helsingissä 8 päivänä maaliskuuta 1990. Sopimuksen tarkoituksena oli helpottaa ja tukea Suomen ja Puolan välisten energiansäästöön ja ympäristönsuojeluun kohdistuvien hankkeiden toteutumista sekä edistää siihen liittyvän teknologian ja laitteistojen siirtoa Suomesta Puolaan. Yhteistyön tavoitteena oli vähentää Puolasta Suomeen kulkeutuvia ilman epäpuhtauksien päästöjä, vähentää kuormitusta Itämereen ja edistää energiansäästöä.

Yhteistyöhön varattiin valtion talousarviossa yhteensä 15,1 miljoonan euron (90 miljoonan markan) määräraha, jolla lyhennettiin Puolan valtion velkaa Suomelle. Puola osoitti lyhennystä vastaavan summan hankkeiden paikallisiin kustannuksiin Puolassa. Suomen Valtiontakuukeskus (nykyinen Finnvera) sopi yksityiskohtaisesti paikalliskustannusten maksamiseen ja valtiovelan vähentämiseen liittyvistä järjestelyistä Puolan ulkomaanvelanhoidtorahaston ja Puolan valtionvarainministeriön kanssa. Määrärahaa käytettiin vuosina 1993-2002 yhteensä 13,7 miljoonaa euroa. Järjestely oli tarkoitus saattaa päätökseen 1990-luvun puoliväliin mennessä. Järjestelyn voimassaoloaika on kuitenkin jatkettu kolme kertaa, ja viimeisen kerran vuonna 2000, jolloin sovittiin, että järjestely päättyy vuoden 2002 loppuun mennessä.

Ekokonversioon liittyviä hanke-esityksiä ei kuitenkaan saatu ja ympäristöministeriön esityksien pohjalta Puolan ekokonversioryhteistyöstä 1997 siirtyneestä määrärahasta jäljellä ollut osuus 1,4 miljoonaa euroa kohdennettiin muihin Baltian maissa ja Luoteis-Venäjällä toteutettuihin ympäristönsuojelua edistäviin hankkeisiin.

Yhteistyön käytännön toimenpiteistä vastasi Suomen ja Puolan välinen energiansäästö- ja ympäristönsuojelutyöryhmä. Työryhmän viimeinen kokous pidettiin Varsovassa 28 päivänä marraskuuta 2002. Viimeiset yhteistyöhankkeet toteutettiin vuonna 2002.

Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen 8 artiklan mukaan toinen sopimuksen osapuolista voi irtisanoa sopimuksen milloin tahansa ilmoittamalla asiasta toiselle osapuolelle diplomaattiteitse. Siinä tapauksessa sopimuksen voimassaolo päättyy kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on irtisanoa Suomen ja Puolan välinen sopimus yhteistyöstä energiansäästön ja ympäristönsuojelun alalla. Sopimuksen mukainen yhteistyö on saatettu loppuun. Puolan liittyttyä Euroopan unioniin kahdenvälinen apumuotoinen yhteistyö päättyy ja maidemme välinen ympäristönsuojeluyhteistyö on osa normaalia, Euroopan unionin sisällä tapahtuvaa ympäristönsuojelun edistämistä.

3. Esityksen vaikutukset

Suomen ja Puolan väliseen energiansäästö- ja ympäristönsuojeluyhteistyöhön varatuista 15,1 miljoonasta eurosta (90 miljoonasta markasta) on käytetty 13,7 miljoonaa euroa (15 506 822 US dollaria). Puolan osapuoli ei ole esittänyt yhteistyön piiriin uusia hankkeita vuoden 2002 jälkeen.

Suomen ja Puolan välisestä energiansäästö-

ja ympäristönsuojeluyhteistyöstä on vastannut Suomessa ensisijaisesti ympäristöministeriö yhdessä Finnveran (Valtiontakuukeskus) kanssa. Esityksellä ei ole organisaatio-, henkilöstö- tai muita vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Suomen ja Puolan välisen energiansäästö- ja ympäristönsuojelutyöryhmän Suomen osapuoli päätti vuonna 2004 esittää Suomen ja Puolan välisen energiansäästö- ja ympäristönsuojelusopimuksen irtisanomista. Ympä-

ristöministeri Jan-Erik Enestam ja Puolan ympäristöministeri Jerzy Swaton sopivat 25.1.2005 sopimuksen irtisanomisesta.

Ympäristöministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnot kauppa- ja teollisuusministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, Finnveralta ja Elinkeinoelämän keskusliitolta. Lausunnoissa esitetyt näkökohdat on pyritty ottamaan huomioon.

Hallituksen esitys on laadittu virkatyönä ympäristöministeriössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Yksityiskohtaiset perustelut sopimuksen irtisanomiselle

Suomi ja Puola sopivat vuonna 1990 yhteistyöstä energiansäästön ja ympäristönsuojelun alalla eli niin kutsutusta ekokonversiosota. Suomi oli ensimmäinen maa, joka otti Puolan kanssa käyttöön tämän järjestelyn. Sopimuksen mukaan Suomi kuittasi osan Puolan veloista maksetuksi, kun Puola oli tehnyt sovitut energiansäästö- ja ympäristönsuojeluinvestoinnit. Sopimus perustuu läntisten velkojamaiden niin sanotun Pariisin klubin päätökseen ekokonversiojärjestelystä, jossa annetaan Puolan valtion vuoden 1980 loppuun mennessä kertyneitä velkoja anteeksi enintään 10 prosenttia tai enintään 20 miljoonaa US dollaria velan määrästä Puolassa toteutettavia ympäristönsuojeluinvestointeja vastaan.

Ekokonversioon on ollut käytettävissä 15,1 miljoonaa euroa (90 miljoonaa markkaa). Tästä 13,7 miljoonaa euroa (15 506 822 US dollaria) käytettiin yhteensä 40 hankkeen toteuttamiseen. Järjestelyyn osallistui 19 suomalaista yritystä. Hankkeet ovat käsittäneet muun muassa jätevedenpuhdistamoiden rakentamista, saneerausta ja jätevesiverkostojen kunnostusta, puunjalostus- ja kaivosteollisuuden sekä energiantuotantolaitosten modernisointia. Hankkeiden tuloksena kunnallinen jätevesikuormitus Itämereen väheni merkittävästi. Voimalaitosten ja teollisuuslaitosten energiatehokkuus parani ja ilmapäästöt

vähenevät.

Määrärahaa jäi käyttämättä 1,4 miljoonaa euroa. Eräissä hankkeissa Puola ei pystynyt järjestämään omaa rahoitustaan hankkeille. Lisäksi Euroopan unionin prekoheesiorahasto ISPA tarjosi ehdoiltaan edullista lahja-apua ja suomalaiset yritykset eivät menestyneet tarjouskilpailuissa.

Vuoden 1997 alusta lukien ekokonversion jäljelle jääneet varat siirtyivät muiden ympäristöministeriön investointien tukemiseen tarkoitettujen lähialuemäärärahojen myötä ulkoasiainministeriön pääluokkaan.

Puolan kansallinen ympäristörahoisto (National Fund for Environmental Protection and Water Management) rahoitti osan ekokonversioon hyväksytyjen investointihankkeiden kustannuksista. Avustus myönnettiin hankkeen paikallisiin puolalaisiin kustannuksiin ja sen määrä oli enintään 30 prosenttia hankekokonaisuuteen sisältyvän suomalaisen vientitoimituksen arvosta. Finnvera (Valtiontakuukeskus) lyhensi puolestaan Puolan velkaa Suomelle avustusta vastaavalla summalla.

Suomen alkuperäiset saatavat Puolalta olivat 146,2 miljoonaa US dollaria. Pariisin klubin vakautusratkaisulla 1991 velkaa annettiin anteeksi 63,2 miljoonaa US dollaria. Jäljelle jäänyttä velkaa 83 miljoonaa US dollaria annettiin ekokonversiolla anteeksi 15,5 miljoonalla US dollarilla, mikä on 18,7 prosenttia jäljelle jääneestä velasta. Ekokonversion anteeksiantopäätöksistä kertynyt kor-

koetu Puolalle oli 7,7 miljoonaa US dollaria.

Ekokonversio oli tarkoitus saattaa päätökseen 1990-luvun puoliväliin mennessä. Järjestelyn voimassaoloaika jatkettiin useita kertoja, aina vuoteen 2004 asti. Puolalle esitettiin eri vaihtoehtoja jäljellä olevan määrärahan käyttämiseksi. 1990-luvun lopussa Suomi esitti määrärahan käyttämistä Kioton pöytäkirjan mukaisten yhteistoimeenpanohankkeiden rahoitukseen, mutta Puola torjui ehdotuksen. Vuonna 2002 sovittiin jäljellä olevien määrärahojen käyttämisestä Itämeren suojeluun, mutta vireillä olleet jätevedenpuhdistamo- ja öljyntorjuntalaitehankkeet kariutuivat.

Ekokonversio oli aikanaan innovatiivinen järjestely, jolla edistettiin suomalaisten ympäristötekniikan alan yritysten pääsyä Puolan markkinoille. Puolan liittyttyä Euroopan unioniin EU:n rahoitusinstrumentit ovat tärkein ulkopuolisen lahja-avun lähde Puolan ympäristönsuojelun investointeihin EU:n ympäristölainsäädännön toimeenpanemiseksi.

2. Voimaantulo

Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen 8 artiklan mukaan toinen sopimuksen osapuolista voi irtisanoa sopimuksen milloin tahansa ilmoittamalla asiasta toiselle osapuolelle diplomaattiteitse. Siinä tapauksessa sopimuksen voimassaolo päättyy kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

3. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

Eduskunta hyväksyi Suomen tasavallan hallituksen ja Puolan tasavallan hallituksen välillä tehdyn sopimuksen yhteistyöstä energian säästön ja ympäristön suojelun alalla eräät määräykset 25 päivänä toukokuuta 1990. Hallituksen esityksessä (HE 43/90 vp.) todettiin että sopimuksen täytäntöönpanosta aiheutuu vuosittain toistuvia menoja valtiolle, minkä vuoksi eduskunnan suostumus on tältä osin tarpeen.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan

eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan hyväksyminen vaaditaan myös tällaisen velvoitteen irtisanomiseen. Lain perusteluissa (HE 1/1998 vp.) todettiin, että koska kansainvälisen velvoitteen irtisanominen monissa tapauksissa vaikuttaa myös valtion sisäiseen oikeuteen ja koska irtisanomisella voi olla muutoinkin Suomen kannalta huomattava merkitys, on perusteltua edellyttää eduskunnan hyväksymistä sen toimivallan piiriin kuuluvan velvoitteen irtisanomiselle. Edelleen lain perusteluissa todettiin, että eduskunnan asema ylimpänä valtiolimenä edellyttää yleisemminkin sitä, ettei eduskunnan toimivallan piiriin kuuluvia kansainvälisiä velvoitteita voida irtisanoa ilman eduskunnan suostumusta.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään PeVM 10/1998 vp. katsonut, että perustuslain 94 §:ää tulee tulkita siten, että eduskunnan on hyväksyttävä myös sellaisen kansainvälisen velvoitteen irtisanominen, jonka eduskunta on hyväksynyt jo ennen uuden perustuslain voimaantuloa. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään vahvistanut myös, että sellaisten sopimusten irtisanomiseen, joiden eräät määräykset eduskunta on hyväksynyt, tarvitaan eduskunnan hyväksyminen. Valiokunta on katsonut näin olevan myös tapauksessa, jossa sopimukseen sitoutumisesta oli päätetty eduskunnan myötävaiikutuksella ainoastaan sopimuksen taloudellisten vaikutusten vuoksi (PeVL 18/2002 vp.). Tämän vuoksi eduskunnan suostumus Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen irtisanomiselle on tarpeen.

Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen hyväksymisestä on päätetty aikanaan äänten enemmistöllä. Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan myös kansainvälisen velvoitteen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä. Suomen ja Puolan välisen energiansäästöä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen irtisanominen ei koske perustuslakia sen 94

§:n 2 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetulla tavalla.

Suomen ja Puolan välisen energiansäästöjä ja ympäristönsuojelua koskevan yhteistyösopimuksen irtisanominen vaatii edellä sanotun perusteella eduskunnan hyväksymisen ja hyväksymisestä voidaan päättää äänen enemmistöllä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94

§:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi 8 päivänä maaliskuuta 1990 Suomen tasavallan hallituksen ja Puolan tasavallan hallituksen välillä tehdyn sopimuksen yhteistyöstä energiansäästön ja ympäristönsuojelun alalla (SopS 55/90) irtisanomisen.

Helsingissä 13 päivänä toukokuuta 2005

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ympäristöministeri *Jan-Erik Enestam*